

Redactioneel

Vier jaar geleden bracht een voorstudie naar de haalbaarheid van een Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON) de onderwijswereld in rep en roer. Onlangs verscheen het verslag van de eerste, echte peiling, althans het gedeelte dat het einde van de basisschool bestrijkt. De ervaringen van een deelnemster aan de conferentie waar het verslag werd gepresenteerd, treft u elders in dit nummer aan.

Ten opzichte van het haalbaarheidsonderzoek is er een aantal nieuwe trends. Zo geschiedde de presentatie van de resultaten heel wat ingetogener dan in 1986. Dat moest ook wel, want de interpretatie van de gegevens wordt dit keer aan anderen overgelaten. Daarom ontbreken kreten als *functioneel analfabeten*. De *functionele taalvaardigheid* van 1986 is ingewisseld voor 'communicatief handelen in zo natuurlijk mogelijke situaties'. Schrijf- en spreektaken zijn beoordeeld op *communicatieve effectiviteit*.

Het verzamelde materiaal moet stof leveren voor een 'gefundeerde discussie over de inhoud en het niveau van het onderwijs'. Maar los van die discussie zullen de toetsen en opdrachten ook rechtstreeks het onderwijs beïnvloeden want een deel ervan is straks bij het Cito te bestellen. Nieuw is ook dat de onderzoeksscholen in drie categorieën zijn uitgesplitst op basis van de samenstelling van de schoolbevolking. In de derde categorie is ruim dertig procent van de leerlingen 'van buitenlandse origine'.

Ik was benieuwd hoe de onderzoekers in de keuze van teksten en opdrachten rekening hebben gehouden met de groep allochtone leerlingen. Op zoek naar sporen van interculturaliteit en herkenbaarheid voor allochtone leerlingen bladerde ik het voorbeeldenmap door. Dat leverde het volgende op.

Beeldvorming

'Een boekje dus over een zwart jongetje dat op bijna ieder moment van de dag merkt wat het betekent om door zijn huidkleur minderwaar-

dig gevonden te worden. Althans in het land waar hij woont, Zuid-Afrika...' (Uit: 'Een jongetje van Soweto', p.15.)

- 'Weet je trouwens dat je zo'n dertig jaar geleden nog wel eens een klap met de lineaal op je vingers kon verwachten?' (Uit: 'Nationaal Schoolmuseum', p.14.)
- 'Nu bestaat er in Nederland een stichting die graag wil dat mensen in arme landen hun gebit ook gezond kunnen houden. Ze [sic] sturen bijvoorbeeld tandartsmaterialen naar landen die daarom vragen.' (Uit: 'Informatiebericht', p.43.)
- Uit een van de argumentatieve teksten (p.20): 'Kinderarbeid, dat mag niet meer in onze tijd. Daar is iedereen het over eens.'
- Naar aanleiding van de tekst ('Indianentent', p.83) moeten er instructies gegeven worden bij het in elkaar zetten van een wigwam.
- De tekst 'Kinderrechtswinkel' geeft als voorbeeld van hoe je met rechten en wetten te maken kunt krijgen: 'als je ouders willen dat je teruggaat naar Turkije, maar jij in *Nederland wilt blijven*' (p.10). En daarbij weer: 'Het maakt niet uit ... wat voor huidskleur [sic] je hebt...' (p.10).

Conclusie: het overheersende beeld is dat van het westerse gelijk. 'Wij' zijn verontwaardigd over de apartheid in het verre Zuid-Afrika en maken ons zorgen over tandbederf in arme landen. In Nederland geeft geen leerkracht je een tik meer op je vingers. De Indianen zitten voor eeuwig in hun wigwam, en Turkse ouders sollen maar wat met hun kinderen. Maar je wordt geholpen, ook al ben je zwart.

Ervaringswereld

- De leerling moet aan een tante een brief schrijven (in het Nederlands!) met de beschrijving van de als verjaarscadeau toegezegde rugzak, die vijftig gulden kost (p.65).
- De leerling moet informatie vragen over een voorstelling waar hij met een paar vrienden/vriendinnen die op verjaarsvisite komen naar toe wil (p.113).
- De leerling moet een autobiografische schets schrijven over een vervelende gebeurtenis, zogenaamd bestemd voor uitzending in een radio-programma. Opdracht: 'Maak een opstel over wat er gebeurde toen iemand vervelend tegen je deed. Maak er een echt gebeurd, spannend voorleesverhaal van' (p.77). Beoordeling geschiedt onder andere op beoogd communicatief

effect: '...Uit de tekst blijkt dat de schrijver zelf emotioneel betrokken was (opdat de lezer dat ook wordt)...'

Conclusie: voor een anderstalige leerling die geen (Nederlandssprekende) tantes heeft, die geen verjaardagen viert, het eigen partijtje niet zelf organiseert, laat staan er veel geld aan mag besteden, voor die leerling zijn de eerste twee opdrachten een ver van zijn/haar bed show.

Bij de derde opdracht ligt de reactie: 'Wat gaat jullie dat aan?' voor de hand, zeker voor allochtone leerlingen. Om verschillende redenen is het voor hen mogelijk minder gebruikelijk hun gevoelens te verwoorden, zeker als het een vervelend voorval betreft.

Herkenbaarheid

- In het *Gezichtenspel* (p.106) hebben drie van de zestien afgebeelde personen zwart haar. Zij heten: Anita, Mieke en Frans.
- Op het gênante af hebben in de teksten voorkomende volwassenen en kinderen Nederlandse namen: mevrouw De Jong, meneer De Vries, Diana, Wim, Mirjam, Ria en Henk. Alleen Jamsi, in de tekst vol fouten, is een uitzondering.

Conclusie: zelfs identificatie op het meest simpele niveau van uiterlijk en naam is voor allochtone leerlingen niet mogelijk. 'Hun' groep ontbreekt in alle opzichten, behalve in negatieve zin, bij voorbeeld in de al genoemde tekst over de kinderrechtswinkel.

Het is dus triest gesteld met de interculturaliteit van de teksten. De beeldvorming bevestigt de westerse superioriteit. De opgeroepen ervaringswereld zal menig allochtoon vreemd zijn, en voor de rest worden de leerlingen van buitenlandse origine doodgezwegen.

Maar wat heeft dit alles nou met taal te maken? Veel, als je uitgangspunt is dat de peiling zich moet richten op taal als communicatiemiddel in 'zo natuurlijk mogelijke situaties'. En zo staat het in de toelichting op het onderzoek.

De door de onderzoekers gewenste discussie rond deze eerste taalpeiling moet volgens mij allereerst gaan over de kwaliteit van de toetsen en de normering. Communicatieve effectiviteit valt trouwens nooit cultuuronafhankelijk te beoordelen. Hoe dan ook, een deel van de afgenomen toetsen zal op de markt gebracht worden.

Het Cito start hiervoor in 1991 een serviceproject. De scholen kunnen de toetsen dan zelf afnemen en – via het Cito – de eigen schooluitkomsten vergelijken met de landelijke gegevens uit de peilingen. Het gaat niet om *alle* toetsen, want een aantal zal in de volgende ronde opnieuw worden gebruikt.

Geachte dames, heren onderzoekers: wilt u s.v.p. als de wiedeweerga ervoor zorgen dat u het uit te geven en nog te gebruiken materiaal 'kleurt' en ontdoet van de eenzijdigheid, stereotypering en bevoogding die het nu uitstraalt?